

LA VILETA

(Origen d'un poble
que creix)

...no hi haurà futur si no te-
nim el mínim respecte exigi-
ble al passat que ens ha
quedat.

J.V.

ARTESA
DE
LLEIDA
1.976

PRESENTACIÓ

Fa aprop de tres anys, a raó de la primera campanya per la VILETA, que se'ns va acodir la idea de publicar una sèrie de treballs encaminats a recolzar aquesta campanya. Vam demanar la col.laboració de molta gent, del poble i de fora, a la qual van respondre només els que signen els escrits que ara segueixen. Totes aquestes col.laboraciones van quedar arxivades al arrafadar-se entre altres raons, els ànims de la campanya.

Ara, després de tan temps, volent reemprendre aquesta lluita per a conservar el carrer de la VILETA, hem rellegit aquests papers per si havien perdut gents de l'interés que tenien en el moments de ser escrits, i al adonar-nos que això que fa tres anys que va ser redactat és el mateix que escriuriem ara, ens hem decidit a publicar-ho, lamentant, però el temps perdut. Esperem que al llegir totes les pàgines que ara segueixen, ho fareu amb la mateixa il.lusió ara que han estat escrites i publicades.

Des d'aquí volem fer arribar el nostre agraiment a tots els que hi han col.laborat, sobretot a el J. Vallverdú i a en M. Lladonosa, perquè amb els seus escrits han volgut ajuntar-se amb nosaltres en aquesta ...

CAMPANYA PER LA VILETA D'ARTESA.

Els orígens de la VILETA

Ara per ara escriure una història de la VILETA, s'entent una història fidelment verídica, no ho podem fer perquè ens manca tota mena de documents escrits que ens en parlin. De totes maneres nosaltres ens hem arriscat a escriure-la tenint en compte, només, uns materials que, encara que autèntics, sempre són deficients d'interpretar. D'una part hi ha uns fragments de ceràmiques dels segles XVI al XVIII trobades en enderrocs de cases de la Vileta i també en arrebaixar el carrer Dels Gallart, per un altre costat hem de tenir en compte tot el que passava durant aquests segles a la comarca ja que directa o indirectament podia afectar al nostre poble. Amb tot això i una mica de bona voluntat hem bastit aquesta història que, més que història, l'hauríem de titular "aproximació a la història. Calia deixar això ben clar per a poder tirar endavan amb la nostre teoria d'ELS ORÍGENS DE LA VILETA.

D'un començament, després de la conquesta cristiana, Artesa estava formada pel CASTELL, entre l'actual carrer del Castell i el de La Raval, l'ESGLÉSIA amb el Fossar al costat, entre els carrers del Fossar Vell i Trievessera, més cap al Nord, separada per la BASSA s'aixecava la VILETA. De primer era un apinyament de cases fetes amb elements pobres, (tapia i toves) on hi vivia els pagesos que col·tivaven les terres de l'Església i les del senyor del Castell. A mida que aquests pagesos es feien forts econòmicament (segles XVI i XVII) construïen les seves cases amb pedra, almenys fins damunt de la portalada, d'aquests temps data la casa del CAL PELEGRI (1606). Per la ceràmica trobada al PERXI sembla que aquest ja hi era al segle XVII. Amb tot, la VILETA no pren

la fesomia amb que l'hem conegut fins al segle XVIII. En aquest segle Artesa experimenta el més ràpid creixament de la seua història, ja que hem d'adonar-nos de que a l'any 1718 té només 69 habitants però que l'any 1787 ja en tindrà 389. S'inicia tot una cadena de construccions que anirà des de Cal Peret del Pere (1704) fins a cal Mayan (1799). Aquest creixament demogràfic i de construccions ve motivat per l'economia que passa moments òptims, si no fos així no s'explicaria com es podia construir la nova Església (1735) tan enorme i desproporcionada pel nombre d'artesecs de llabors, i la gran Abadia o Casa Rectoral (s' en ruïnà l'any 1919) que tanca pel costat Sud la VILETA. Aquest Buç

econòmic també el testimoni la construcció de l'ermita de Sant Ramon, (1777) i potser encara més el fet que els HOSPITALERS han de bastir una nova CASA DE DEUMES (1778) de la qual només es conserva les voltes del Museu.

Després d'aquest segle, LA VILETA, s'anirà reformant poc a poc però sense perdre aquest regust "mit javal" amb que tots l'hem conegut

A.C.

Tota vila o ciutat té sempre una imatge externa, una mena de punt de referència, el qual acostuma a ésser sovint la torre de l'Església, un temple al cim de la muntanya com a Lleida o Balaguer, i un barri que resum la història dels segles de la vila o ciutat. Tot plegat vé a ésser el signe d'identificació per als vilatans i per als de fora. Quan un amic ens diu que és de Lleida, se seguida reconeixem la ciutat, de seguida la identifiquem: una catedral al cim d'un turó.

En canvi, poc ens diu el poble que no té aquest punt de referència i d'identitat perquè està reduït a una juxtaposició de cases sense el més mínim bon gust urbanístic i sense cap mena de personalitat que permeti des de l'infant fins el vell de reconèixer el poble com una llar de tots que passa de pares a fills. En poble sense algú recordi a tothom l'existència d'unes arrels històriques és difícil que els seus habitants se'l sentin seu.

Artesa de Lleida, entre els diversos signes d'identitat, té aquest troç plé de regust d'història, tradició i color pictòric que és LA VILETA, un racó bell -per la bellesa que dóna sempre l'antigor- i un record per als infants de l'existència d'avis i besavis que han forjat Artesa amb llur treball. Per això, pel que significa la VILETA - com ho significa per a Lleida la Paeria i els Pòrtics o a Barcelona el barri gòtic o a Girona el barri de la Catedral-, cal posar aturament a aquets procés progressiu d'enrunament i de destrucció i, sobre tot, parar tot intent d'enderrocar-la. Tot el contrari, la tasca a fer hauria de consistir en tot el contrari: reconstruir i restaurar.

Si Artesa de Lleida té un llegat històric, aquest no es lícit de malversar-lo. No es pot condemnar els infants i les futures generacions a viure en un poble reduït a una pila de cases grises i iguals, juxtaposades, sense aquell to de caliu humà, aquella atmosfera de solidaritat i esperit col·lectiu que dóna el barri que tots reconeixem com el fogar del poble, les primeres cases que contruïren els nostres avantpassats i que com els arbres i el verd ens reconforten en un món de fum, de neguits i de tècnica.

Un no pot pas destruir la pròpia llar, la pròpia casa pairal, i la casa pairal dels qui han nascut o treballen a Artesa és la VILETA. Un racó, d'altra banda, que si fos restaurat i convertit en museu i tallers de ceràmica revertiria encara a favor d'Artesa igual que molts lleidatans arriben a desplaçar-se a La Bisbal per adquirir aquelles peces de regust antic com si busquéssim en la ceràmica imitadora dels plats, gerros o olles d'abans una mena de compensació a les innovacions tècniques constants i a les presses del nostre segle XX. La VILETA, enfi, hauria d'ésser anunciada als rètols de la carretera per a atreure el visitant de fora o el viatger que passa de llarg si no té algún interés especial a aturar-se. Per a això a tots interessa la conservació de la VILETA i la seva preservació i agençament fóra un signe reconfortant de maduresa, de seny, i de què els homes i dones d'Artesa estimen i senten seu el poble.

LA VILETA

un racó que no
ha de desaparèixer

no pas només un munt de pedres

De vegades ens arriben notícies que podrien no impressionar la gent corrent, o almenys la gent que passa pel carrer aqueferada i aplicada als propis negocis. Però són notícies que impressionen i neguitegen, i alhora omplen d'esperança, els qui pensen una mica més enllà de la feina de cada dia i la distracció de cada vespre.

En aquest cas és la campanya a favor de la conservació i solidificació de les restes de La VILETA, d'Artesa de Lleida. Ha estat dit i escrit, que el pagès és presentista, que no el preocupa el passat ni gairebé el futur. Hem pogut comprovar a diversos llocs ben separats els uns dels altres, que aquesta afirmació no és exacta. La majoria de la gent, pagesos o no, són indiferents a les ruïnes, perquè no en treuen cap profit immediat; fins i tot es miren amb una mica de reçel les campanyes promogudes per tal de conservar, ajardinar, restaurar o assegurar les restes antigues, per por que no hi hagi una obligada contribució econòmica.

Però hi ha un nucli, generalment petit, de gent altament tossuda, voluntariosa i que hi veuen més enllà del nas, i aquesta gent, que existeix a moltes poblacions, s'adona que no hi ha futur si no hi ha consciència del passat. Endemés, són gent que no creu pas que totes les coses d'importància tinguin un significat immediat, sinó que la càrrega d'esperit que les envolta pot percebre's i àdhuc respirar-se si hi ha consciència previa de la valor dels testimonis del passat.

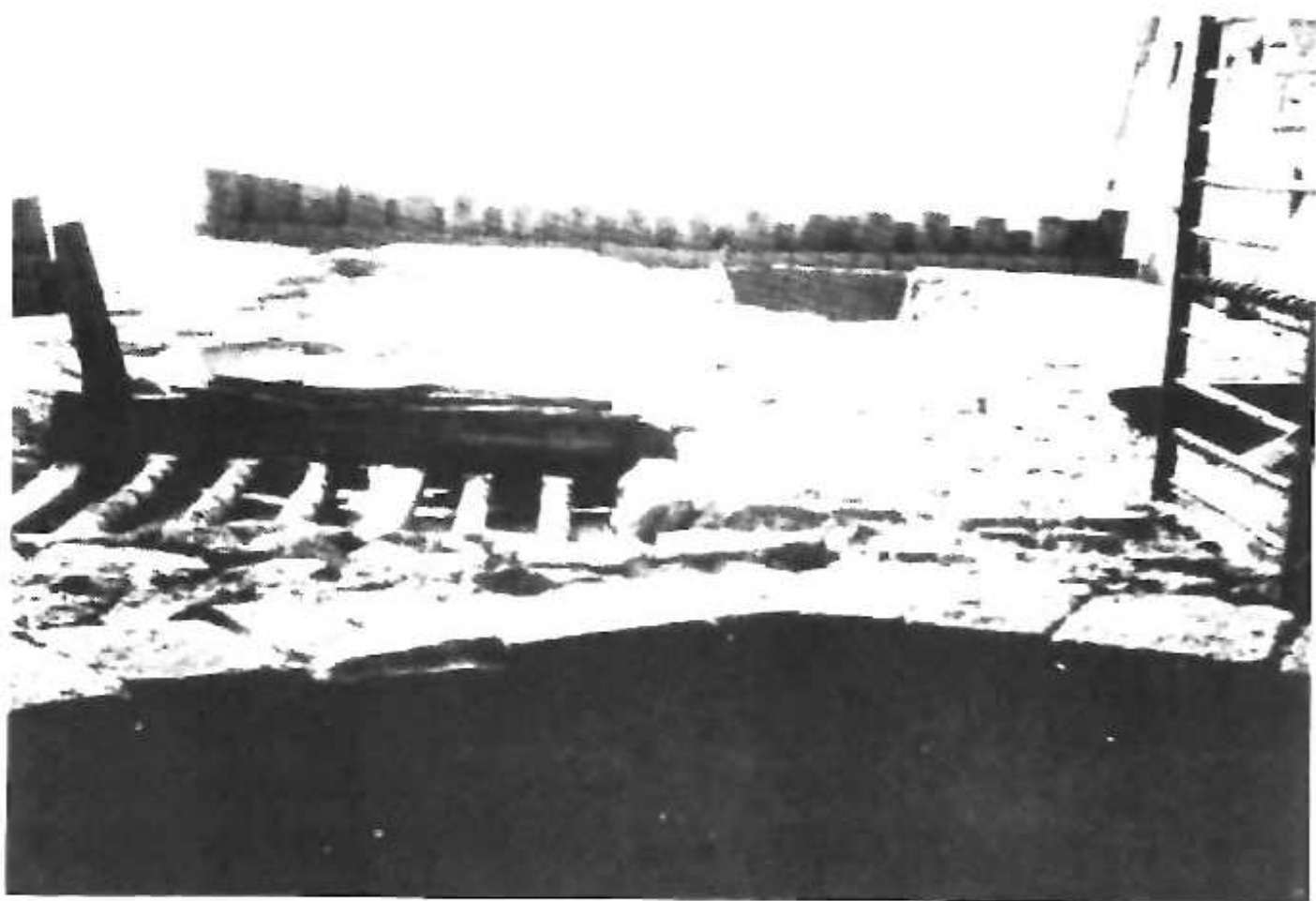
Ara que les autopistes, les urbanitzacions i la bogeria d'edificació i planificació a mitges elimina tantes coses, i engega cops de pala i topades d'hidràulica a tanta pedra venerable, ja siguin dolmens ja siguin cases antigues, sigui benvinguda la campanya de

solidificació de les restes de la VILETA d'Artesa. Els pobles veïns de Lleida-ciutat a penes si conserven restes del seu passat: la dinàmica moderna els ha pres clama i repòs: i perdrien fesomia en el deler d'assamblar-se a una ciutat moderna si només pretenien això: corren el risc de semblar un barri residencial una mica fred, a la llarga.

El nucli antic de la VILETA, d'una forma o altra, ha de restaurarse, ha d'amollar-se i quedar visible: no hi haurà futur si no tenim el mínim respecte exigible al passat que ens ha quedat.

Seria una bona mostra de sensibilitat, que aquesta campanya tingüés un final reeixit amb l'ajut de tots.

JOSEP VALLVERDU

LA GAVERNERA

Sempre hi ha algú més papista que el pap , que creu que les solucions que ell proposa per arreglar definitivament la VILETA, són les millors, i encara més, son les úniques; tan úniques que si no és fan així tot el demés fracassarà. I encara diuent: " Vosaltres voleu, conservar la VILETA i esteu perdent el temps. No hi ha res a fer, la VILETA només pot salvar-se d'aquesta manera...

Bé aquestes bones persones que estimen tan la VILETA que fins i tot es desvetllen buscant-hi solucions, no els hi costà gaire de trobar el remei més eficaç : En derracar-la tota. D'altres però que només enrunant unes quantes coses per a fer-hi una plaça o arreclar les pu jades per a que hi pugin pujar els cotxes i maniobrar a dalt amb tota tranquil·litat, però, i sobre tot, que hi puguin pujar els tractors i aparcar-se-hi. No hi fa res que les cases a enrrunar fossin les millors, i que el lloc per a la plaça es tries el més significatiu de la VILETA, el cas és donar vida al carrer, vida naturalment, amb moviments de màquines i sorolls estranys.

He pensat moltes vegades amb els mals de la VILETA, amb el pros i el contra a totes les solucions apuntades. I de solusió, solusió, només ni ha una: - CONSERVAR-LA, amb el possible, igual que l'hem conegut. Les de més, per a mi no són solucions, no ho són per a la VILETA, per a un altre carrer potser fora diferent.

I ara que ja he apuntat la meua solusió, dexeu -me que us expliqui aquell conte d' UNA GAVERNERA EMPELTADA DE ROSER".

Un senyor amant de la NATURALESA es va fer una casa al mitg del bosc de tal manera que estava boltada de tota mena de vegetació. Aquell senyor disfrutava veient tot aquell bé de Déu de flora que neixia i creixia, al seu aire boltan de la casa, però un dia es començà a preguntar-se si empeltant aquella gavernera que tendra i afanosa creixia a tocar mateix de la porta no milloraria al meravellós

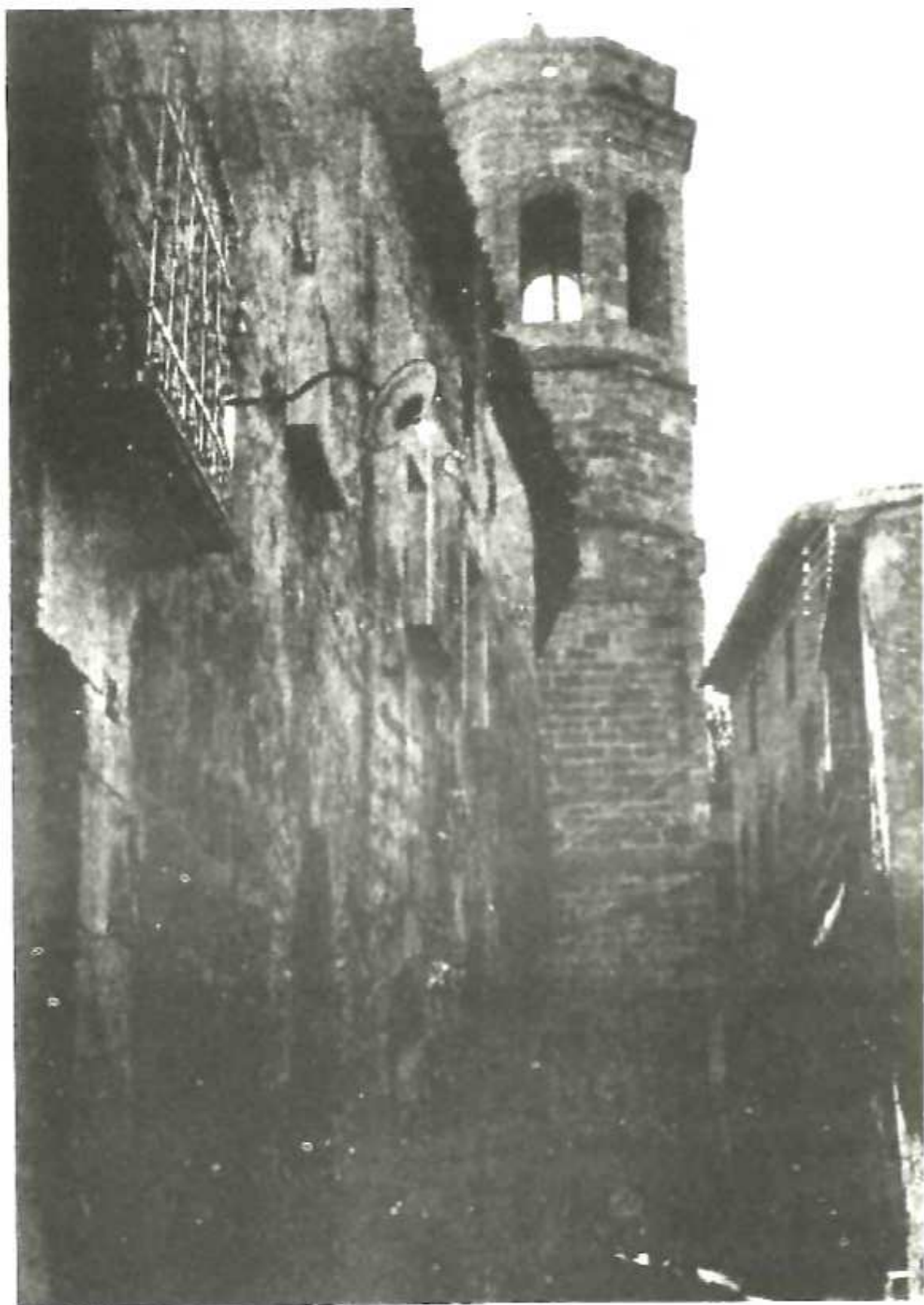
paisatge que allí ell disfrutava...i així que un dia agafà les estisores de podar i l'escapçà i l'empeltà d'un roser de bona classe. Passà el temps i el roser prengué peu, es fou gros i al temps florí.

Un bon dia el visitaren uns bons amics seus que, igual que ell mateix eren uns anemorats de les coses sensilles i naturals. I a tots els desconsertava aquell roser tan florit en mig d'un paratge tan ferèstec i li preguntaven estranyats: "SI que és rar que en mig del bosc hi creixi un roser així? Però ell els hi deia, no és un roser, és una gavernera. !Ho!. però fa roses; li responien ... D'aquesta manera l'home s'adonà que en aquell lloc, i daban de la porta de casa seva hi esqueia millor la gavernera que el roser i si bolia roses calia anar al bosc a viure.

Jo també sóc de la meteixa opinió; si la VILETA no l'hem de conservar tal com fou feta, tal i com l'hem conegut, amb els seus defectes però també amb la seva bellesa de les coses sensilles d'un carrer de poble. Ja podem plegar. No ens cal fer cap campmanya pel carrer, com no n'hem fet per cap altre.

Si la GAVERNERA empeltada ja no és gavernera, la VILETA modernitzada, ja no serà la VILETA

A. COSTAFREDA

El pogrés

I la VILETA

TEMPS ERA TEMPS, HI HAVIA UN REI I UNA REINA....

Ara tot a canviat, tot canvia la fesomia d'un poble o d'una ciutat. El canvi és una cosa natural, (l'exigeix el pogrés), més ai!. He dit canvi i això no vol dir, necessàriament, que demunt de les runes de tot l'antic hi tingui d'anar el nou. El que vull dir, molt altremment, és que amb el nou hi ha de conviure l'antic, La història dels nostres avans passats, és la nostra porpia història,

Cada periode de temps du dins de sí un pogrés, diria jo que inexorable. El pogrés vol dir, un més gran desembolupament en tots els àmbits que pot avarcar la persona humana. Doncs bé, en materia d'art el que nosaltres diem vell (vell no ha de voler dir inservible), en el seu temps va ésser un fruit del pogrés, un pas més cap a la major comoditat d'aquells que van ser els seus artefecs.

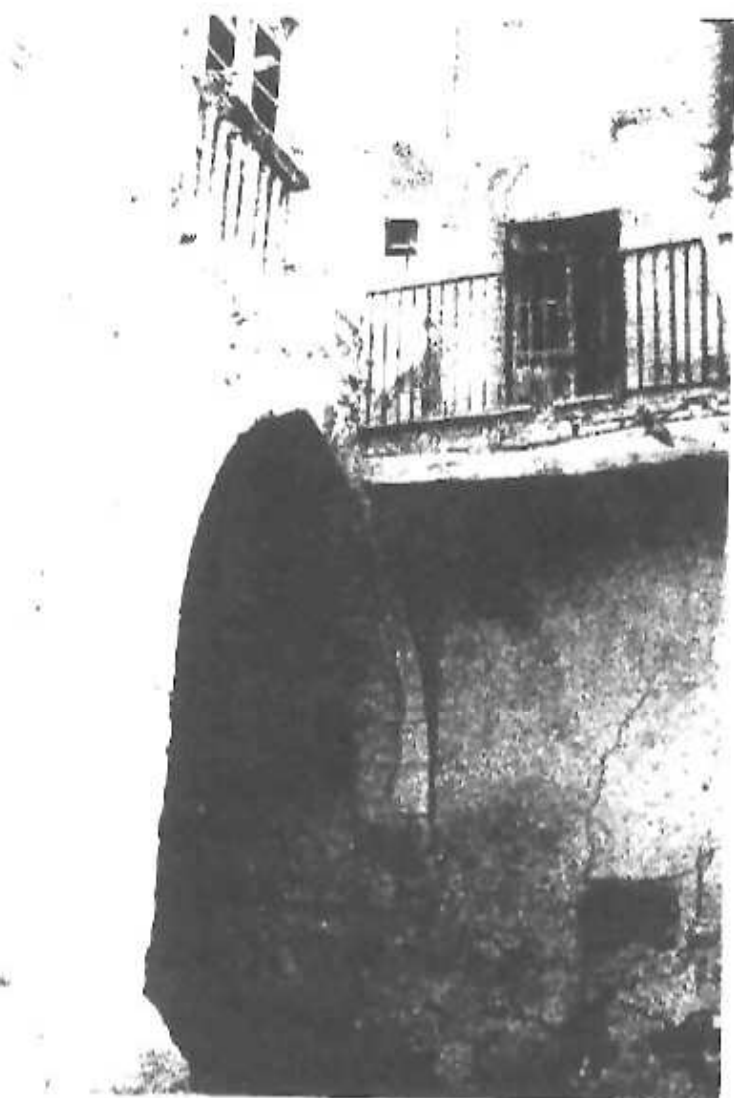
I amb tot això; el present, el que estem vivin, a arribat a un punt en que la VILETA ja no és comoditat, i sembla que fins i tot ens fa nosa. La veiem caura poc a poc, sense adonar-nos que pels nostres padrins va ésser ella sola tot Artesa i a la vegada casa seva.

La VILETA, -quest carrer antigament tancat, per a estar més en família, dominat pel Campanar: bandera gallarda i airosa d'Artesa, per l'altre costat per una mena de palau (Cal Pere Juganet) orgull de tots nosaltres, ja que no són pocs els que diuen que a Artesa hi ha via el conde Gallart. La VILETA, con deia, agonitza molt a poc a poc, i ara per primera vegada i porser per última, necessita saber del nostre ajut, (desinteressat i espontani). Crec que la millor manera de demostrar que som fruit del pogrés, és ajudant a que la VILETA no caigui.

Fins aquí la meva opinió, és ben clar que tots tenim la nostra.

Jo ja he exposat la meva. EXPOSEU LA VOSTRA.

F. DOMENECH

A VINAIXA HI TINC LA CAIXA
A PUIGVERD LO CALAIXÓ
I A LA VILETA D'ARTESA
HI TINC LO FESTEJADOR.

...una opinió

Tots sabem l'interés que, de temps ençà, l'Agrupació Cultural "LA FEMOSA" ha demostrat per a la conservació del PATRIMONI ARTÍSTIC del nostre poble. Centrant tot l'esforç i energia en els arcs de pedra que formen el PERXI de la VILETA.

Per a la seva conservació s'ha obert una subscripció en la qual ja han contribuït molts senyors d'Artesa i artesencs residents a fora. Potser que la quantitat recaptada no sigui important, però demostra un interés que de cap manera ha de quedar en el cul del sac.

Els Arcs de pedra que formen el PERXI de la VILETA estan enrunats, però gràcies a l'esforç d'uns quans joves antussiasmats per la idea de conservar el PATRIMONI ARTÍSTIC del nostre poble, les pedres estan anumerades i recollides salvan-les així d'una possible dispersió, la qual dificultaria la seva reconstrucció.

Vull aprofitar aquestes ratlles per a fer ressaltar que, l'interés i esforç d'aquests joves, ens demostren, als que ja passen dels 30, que la llavor de l'inquietut pels problemes del poble està ja germian en ells, la qual cosa ens alegra i ens dóna esperança.

I per acabar que em serveixin aquestes ratlles dedicades a la VILETA,

La Vileta està trista
Va vestida de dol
els Arcs caiguts, son la causa
de tan desconsol.

J. C.

